

Torenklanken

75 JAAR VRIJHEID

Dit jaar herdenken we 75 jaar bevrijding. Op 4 mei 2020 staan we stil bij de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog. Op 5 mei vieren we de bevrijding. In een periode waarin we getroffen worden door de coronacrisis realiseren we ons des te meer wat vrijheid betekent. De wereldwijd heersende pandemie drukt ons met de neus op de feiten. Niet eerder na de verschrikkingen van de oorlog is onze bewegingsvrijheid in vergaande mate ingeperkt en kunnen we niet zomaar beslissen waar we gaan of staan en wie we ontmoeten. Het herdenken van de jaren 1940-1945 is een traditie die we van jaar tot jaar in stand houden. Terecht, omdat we nooit mogen vergeten en ieder jaar stil moeten blijven staan bij de verworven vrijheid. Het is voor het eerst sinds de oorlog dat we dat niet collectief kunnen doen bij de herdenkingsmonumenten in onze gemeente. Ook de festiviteiten rond Bevrijdingsdag kunnen dit jaar niet plaatsvinden. Dat is uitermate wrang en we hopen dat we deze crisis weldra te boven zullen komen.

Deze speciale editie van *Torenklanken* van het Historisch Genootschap Wormer is gemaakt in het besef dat we 4 en 5 mei ook in een moeilijke tijd niet zomaar voorbij kunnen laten gaan. In dit nummer beelden van de bevrijdingsfeesten zoals die in Wormer in 1945 werden gehouden. Met persoonlijke verhalen over de oorlog en de bevrijding, met een beeld van de monumenten in onze gemeente en de geschiedenis erachter. Ik beveel u deze *Torenklanken* van harte in uw aandacht aan.

Peter Roos, voorzitter Historisch Genootschap Wormer

HERDENKEN

Monument Pieter Slooten, Neck.
(Bron www.4en5mei.nl/oorlogsmonumenten)

WIJDEWORMER | Het monument voor Pieter Slooten aan de Pieter Slootenweg in Neck is opgericht ter nagedachtenis aan de verzetsman die op 8 maart 1945 zonder enige vorm van proces op het terrein van het theehuis Rozenoord door de bezetter is gefusilleerd. Een week eerder was Pieter Slooten door de bezetter gearresteerd bij een razzia op de boerderij van Piet Kramer aan de Kanaaldijk te Purmerend. De executie was een represaillemaatregel voor de mislukte aanslag op de hoge Duitse officier Rauter bij herberg 'De Woeste Hoeve', vlakbij Apeldoorn. Het was gebruikelijk om bij een dergelijk incident zogenoemde Todeskandidaten (politieke gevangenen) te fusilleren. Op 8 maart werden 53 gevangenen uit Amsterdam zonder enige vorm van proces op het terrein van het theehuis Rozenoord geëxecuteerd evenals zes

Todeskandidaten uit Utrecht die naar Fort De Bilt gebracht werden. Elf gevangenen uit de cellenbarakken te Scheveningen werden samen met 27 Todeskandidaten op de Waalsdorpervlakte gefusilleerd. 116 gevangenen uit diverse gevangenissen werden in vijf groepen van twintig en één van zestien bij De Woeste Hoeve op de plaats van de aanslag omgebracht. Een Duitse Oberwachtmeister der Ordnungspolizei die weigerde deel uit te maken van het vuurpeloton, ontkwam er zelf niet aan. 49 Todeskandidaten in Kamp Amersfoort werden aan het einde van de schietbaan geëxecuteerd.

KANAALDIJK | Het monument met de verwrongen propeller staat langs het fietspad tussen de Kanaaldijk en het Jisperdijkje. Het herdenkt drie vliegtuigcrashes die in de omgeving plaatsvonden in de Tweede Wereldoorlog:

1. Lancaster ED554, op 9 april 1943 (alle zeven bemanningsleden omgekomen).
2. Halifax HR786, op 13 mei 1943 (alle zeven bemanningsleden omgekomen).
3. Liberator B-24, op 6 maart 1944 (vier bemanningsleden omgekomen, zes bemanningsleden hebben de crash overleefd).

De propeller is de eigenlijke propeller van de Lancaster ED554.

Monument Kanaaldijk, Wijde wormer.
(Foto Historisch Genootschap Wormer)

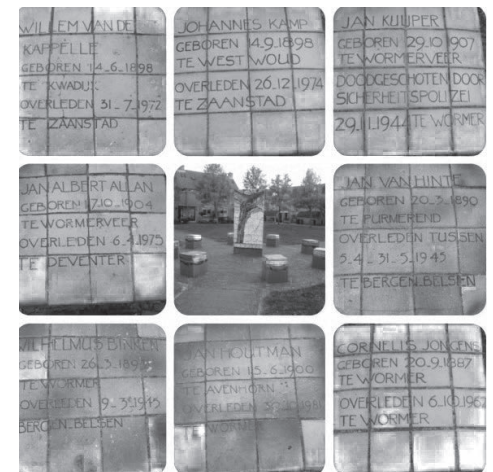

Monument Dorpsstraat, hoek Zaandammerstraat, Wormer. (Foto Historisch Genootschap Wormer)

WORMER DORPSSTRAAT HOEK ZAANDAMMERSTRAAT | Het monument aan de Dorpsstraat werd in 1950 opgericht. De vijftien namen van de oorlogsslachtoffers uit Wormer zijn eerst in 1999 aangebracht.

Iedere naam vertegenwoordigt zijn eigen verhaal, bijvoorbeeld het verhaal van Engel Floore uit Wormer. Hij zat in Spanbroek ondergedoken om aan de Arbeitseinsatz te ontkomen. Als elektricien bood hij hulp bij het aansluiten van dorsmachines en andere oogstmachines op het PEN-net. Terwijl hij onderweg was naar een werkplek werd de auto waarin Engel zat beschoten. Hij kwam daarbij om het leven. Paulus Engelbertus Kramer, ofwel meester Kramer, onderwijzer op de Jozefschool in Wormer, speelde een belangrijke rol bij de Landelijke Organisatie voor hulp aan onderduikers. Paul Kramer verzorgde voor meer dan honderd mensen onderduikadressen in onder meer Wijde wormer, Engewormer, Beemster, Purmerend en Wormer zelf. Hij regelde ook geld en bonkaarten en belastte zich met de uitdeling

van het geld van het Nationaal Steunfonds. Vergaderingen werden bij hem thuis gehouden op het Gasplein 6. In dat huis werd hij op 21 januari 1944 gearresteerd, vermoedelijk door verraad van lieden die voor de Duitsers werkten. Na verblijf in het huis van bewaring te Amsterdam, Haaren (Noord Brabant), kamp Vught, Sachsenhausen en Bergen-Belsen kwam hij ten slotte in Pölitz-Messenthui in Polen terecht, waar hij op het einde van de oorlog is omgebracht. In Wormer werd later het Gasplein omgedoopt in P.E. Kramerplein en weer later in P.E. Kramerstraat.

Monument Ketelhuisterrein, Wormer.
(Foto Historisch Genootschap Wormer)

KETELHUISTERREIN | De straatnamen op het voormalige ketelhuisterrein van Van Gelder Zonen verwijzen naar personen die in de oorlog een rol gespeeld hebben in het verzet: Willem van de Kapelle, Jan Kamp, Jan Kuijper, Jan Allan, Jan van Hinte, Wim Binken, Jan Houtman en Cornelis Jongens. Het is geen officieel oorlogsmonument maar een eerbetoon aan deze verzetsmensen. Een paar namen nader toegelicht op blz. 4.

Cornelis Jongens | Cornelis Jongens was timmerman bij papierfabriek Van Gelder Zonen. Hij had (met de heer Van Giessen) de organisatie van voedselvoorziening voor Wormer in de oorlogsjaren. Op de tandem gingen zij naar Friesland om inkopen te doen. Het voedsel werd door Volendammer vissersboten overgebracht, wat door beschietingen niet van gevaar ontbloot was. Cornelis Jongens is raadslid en wethouder geweest en een actief lid van de Vrijwillige Brandweer. Door zijn sociale instelling was hij voor velen een steun.

Jan van Hinte | Voor de oorlog was Jan van Hinte touringcarondernemer. Tijdens de oorlog raakte hij met zijn vrouw Wesselina van Hinte-de Bruin betrokken bij het verzet. Ze hadden ook onderduikers in huis, onder meer enkele neergekomen piloten en enkele leden van de Stijkelgroep, zoals Hendrik Ero, Jacobus Thomas en Fokker-mecanici Dick de Vries. De Stijkelgroep hield zich bezig met sabotage en spionage. Op 28 april 1941 werd Jan van Hinte wegens spionage gearresteerd, maar kreeg daarvoor niet de doodstraf. Zeven maanden bleef Van Hinte daarna nog in de Scheveningse strafgevangenis, het Oranjehotel. Op 26 maart 1942 werd hij op transport gezet naar Berlijn. Later werd hij doorgestuurd naar Sachsenhausen, Oranienburg en Bergen-Belsen. Wesselina overleefde de Duitse kampen. Van Hinte is waarschijnlijk in 1943 overleden.

MONUMENT JAN KUIJPER | Jan Kuiper was timmerman en badmeester van het zwembad Het Zwet. Al voor het uitbreken van de oorlog was hij actief betrokken bij de hulp aan vluchtelingen die uit Duitsland Nederland binnenkwamen. Als verzetsman was hij actief in de internationale rode hulporganisatie en lid van de Raad van Verzet. Hij regelde geld, voedsel en distributiekaarten voor onderduikers. In het dorp werd hij beschouwd als de grote leider van het verzet. Onder andere had hij de leiding

over de mannen die, onder het oog van de Duitsers, de machines ontmantelden van papierfabriek Van Gelder & Zonen. Op 29 november 1944 werd hij door de Duitsers aangezien voor een vluchtende onderduiker. Bij Kusters Weverijen rende hij de tuin in en voordat hij zich in de sloot kon verstoppen, hadden de Duitsers hem al in de gaten. Er werd onmiddellijk op hem geschoten. Een andere jongen wist zich in de heg te verstoppen en raapte het briefje op dat Kuiper op zijn vlucht verloren had. Daarop stonden de namen van verzetsstrijders, die 's avonds in de fabriek zouden werken. Die werden door het verzet gewaarschuwd en ontkwamen op die manier aan de dood.

Het verzet had met het overlijden van Kuiper een groot verlies geleden. Van een begrafenis werd door de familie afgezien, bang als zij waren voor Duitse represailles. Uiteindelijk is hij begraven in de duinen bij Overveen. Ter herinnering aan Jan Kuiper is een plaque aangebracht op de zijmuur van het huis aan de Dorpsstraat 187, daar waar nu Baloe gevestigd is. ■

Monument Jan Kuiper, Dorpsstraat 187, Wormer.
(Foto www.4en5mei.nl/oorlogsmonumenten)

KIJK UIT! EEN ZOEKLICHT!

Prikkarrijden nabij het Gasplein tijdens het bevrijdingsfeest juli 1945.
(Foto GAZ 41.01467)

Dat er door de dorpsbewoners geleden werd onder de oorlog, daarover vertellen Rika Binken-Mak en haar jongste broer Nico Mak. Zij herinneren zich die tijd nog als de dag van gisteren. Het grote tekort aan voedsel, de tochten die ondernomen moesten worden om iets eetbaars te krijgen. En als je dan wat te pakken had gekregen, geruild of stiekem ergens vandaan 'meegenomen' had, was er het volgende probleem: waar haalde je brandhout vandaan?

Nico Mak: 'Ik ben een keer met mijn broer Jan mee geweest om hout te stelen. Ik was toen twaalf jaar. Midden in de nacht vertrokken we met een bootje vanaf de Mariastraat naar papierfabriek Van Gelder Zonen waar bij een soort haventje een timmerschuur was. We waren niet de enigen die aan het sprokkelen waren. Om zoveel mogelijk mee te nemen verstopten wij onze eerste vracht op een terrein waar nu de Spijtsstraat is. We roeiden weer terug om een volgende vracht op te halen, toen er opeens een zoeklicht over het terrein scheen. De landmacht zat in de fabriek! Die was daar de boel aan het bewaken. Er werd in de lucht geschoten en van schrik roeide Jan de verkeerde kant op. "Bukken" zei hij tegen mij. Voor mijn gevoel hebben we daar wel een uur in de sloot gelegen. Pas toen alles weer rustig was zijn we, de boot trekkend langs de kant, eerst teruggegaan naar het landje om de buit

op te halen om daarna zo snel mogelijk naar de Mariastraat te gaan.'

Rika Binken-Mak: 'In de winter van 1945 ben ik getrouwd met Wim. In onze verkeringsstijd is Wim opgepakt geweest. Met nog twee andere jongens zaten zij in een huis onder de vloer in het Oosteinde. Er was een razzia gaande in het dorp. Duitsers kwamen het huis binnen en een voor een werden de jongens uit hun schuilplaats gehaald. De hele dag werden ze vastgehouden in het Moriaanshoofd, waar nog veel meer mensen naar toe gebracht werden. 's Avonds werden ze afgevoerd, mijn schoonvader zat er ook bij, naar de Amstelveenseweg in Amsterdam. Hevig verontrust als wij waren probeerden we ze vrij te krijgen. Oom Hein Binken ging samen met een NSB'er, keurig gekleed in een zwart pak, mijn schoonmoeder en ik naar Amsterdam. We werden van het kastje naar de muur gestuurd, maar het lukte: Wim kwam weer vrij en daar was ik verschrikkelijk blij mee. Ook mijn schoonvader is vrij gekomen, maar werd een jaar later toch weer opgepakt. Hij verzette veel werk voor de ondergrondse en werd verraden. Hij werd onder meer samen met Paul Kramer afgevoerd naar Vught en later naar Bergen-Belsen. Op 9 maart 1945 is hij daar overleden, getuige een brief die we na de oorlog ontvingen van het Rode Kruis. Mijn schoonmoeder was toen nog maar 49 jaar en bleef achter met acht kleine kinderen.' ■

BEVRIJDING WORMER, MOMENT VAN OPLUCHTING EN BLIJHEID

*De bevrijding werd gevierd in de Dorpsstraat met spelletjes. Rechts naast de man die uit de ton kruipt, staat Jan Grandiek in zijn 'goeie goed'. Helemaal links achteraan in pak zijn vader Manus Grandiek.
(Foto Collectie Jan Grandiek)*

Op 5 mei 1945 drong ook tot Wormer door dat de Duitsers hadden gecapituleerd. Opluchting was er, mensen waren blij en gingen die dag massaal de straat op om het goede nieuws met elkaar te delen. Hier en daar werd de straat versierd. Er was nog weinig voedsel, allerlei goederen waren nog tijdenlang op de bon. Hoewel het 'gewone' leven langzaamaan weer werd opgepakt, waren er nog veel zorgen om de eindjes aan elkaar te knopen. Maar er was ook grote ongerustheid of familieleden die in Duitsland te werk waren gesteld of die elders in het land waren ondergedoken wel terug zouden komen. In de herinnering van jonge mensen van toen gebeurden er direct na 5 mei geen spectaculaire dingen. De officiële bevrijdingsfeesten vonden pas eind juli 1945 plaats.

Niek Floris herinnert zich de 5e mei 1945 en de

dagen daarna nog goed. Toen algemeen bekend werd dat de Duitsers hadden gecapituleerd, kwam iedereen bij ons uit de buurt 's avonds de straat op. 'Wij woonden op de Verlengde Zandweg en liepen naar het Veerhuis aan de Zaan bij molen De Mol. Daar werd spontaan gezongen. En wat me nog het meest bijgebleven is in de dagen daarna is dat ik weer gewoon slapen kon. Geen angst meer voor de duizenden geallieerde bommenwerpers die 's nachts over vlogen. De angst zal te maken hebben gehad met een Engels vliegtuig dat bij de meelfabriek crashte en dat daarvoor brandend vlak over ons huis was gevlogen. Je kon de piloot zien zitten. Het toestel was bij IJmuiden geraakt door de Duitse luchtafweer. Verder was het na 5 mei nog niet echt feest. Er werd wel gevlagd maar je moet ook niet vergeten dat er nog weinig voedsel was. Alles was

nog op de bon. Er werden wel bevrijdingsfeesten georganiseerd in de gemeente maar dat was pas een paar maanden later. Ook voor ons. Wij als kinderen konden koekhappen, zaklopen, pijtjes gooien en zo. En het voetbal kwam weer langzaam op gang. Na de zomer van '45 ging ik naar de zevende klas in School Oost. En een jaar later naar de ulo in Zaandam, op de fiets, zover was ik nog nooit geweest. Ik herinner me ook nog ons eerste schoolreisje, naar Oud Valkeveen en de haven van IJmuiden. In de haven kwam net een schip uit Curaçao binnen en er werden bananen naar ons gegooid. We hadden vijf jaar geen bananen gezien. Wat een feest was dat! En ik herinner me ook nog dat ik voor de eerste keer een wijnbal kreeg van een meisje in de klas. Ik kan me niet heugen dat ik ooit eerder snoep had gehad.'

'Mensen op straat, heel veel mensen op straat', herinnert ook Alie Grandiek-Rozemeijer zich nog over 5 mei 1945. 'En ik liep aan de hand van mijn vader. Ik was 11 jaar. Maar of ik nou zo goed doorhad wat er aan de hand was, ik weet het niet. Mensen waren blij, ze straalden.'

Het laatste oorlogsjaar staat haar nog wel helder voor ogen. 'Ik kreeg een nierontsteking – mijn broer is eraan overleden – en ben maanden niet naar school geweest. En in de Hongerwinter was er geen brandstof voor de kachels, dus gingen we ook niet naar school. Ik denk dat we pas in mei 1945 weer naar school gingen.' 'Wij woonden op de Nieuweweg. Daar was een buurtvereniging die van alles organiseerde. Op zeker moment was er een bevrijdingsoptocht. Mijn moeder had een jurkje voor me gemaakt en ik ging met mijn mooie pijpenkrullen als vredesengel. Won de tweede prijs, een tegeltje als ik me goed herinner. Was er zelf niet zo van onder de indruk. In het pand Batavia aan de Veerdijk hadden we een feest. Daar was van alles te doen. In de oorlog zaten er Duitsers in Batavia, er werd ook kaas bewaard. Als kinderen gingen we daar wel naar toe. Van aardige Duitsers kregen we dan wel eens een

stukkie kaas, als er een bullebak voor de deur stond moesten we maken dat we wegkwamen.' 'Verder herinner ik me ook nog wel dat er grote blikken biscuit werden gedumpt. Die gingen naar de bakker in de straat en met een bon kon je wat krijgen. Mijn moeder had geen tas en stuurde me met een kussensloop erop uit. Kwam ik met een sloop vol biscuit thuis, dat was fantastisch. We waren met zijn zevenen! De jongens van de bakker maakten van de lege blikken een vlot waarmee we in de sloot achter konden varen, dat staat me ook nog voor de geest.'

'Ik herinner me ook nog dat moffenmeiden op een stoel bovenop een kar werden gezet en kaalgeschoren. Ik begreep niet waarom dat gebeurde. Mijn moeder zei dat ik daar niet moest gaan staan kijken.'

Jan Grandiek en Lies Grandiek-Meijer herinneren zich 5 mei nog goed. Ze waren toen allebei 14 jaar. Jan Grandiek: 'Ik weet het nog, ik had net 's morgens de mis gediend en kwam naar buiten. Er reed iemand op de fiets voorbij en riep: "We zijn bevrijd!" We woonden op Dorpsstraat 279. Tussen 'de kerk en Klerk' had je een buurtvereniging die 'Worteltje boven' heette. Ik weet nog dat we op dat stuk de straat met een gingen versieren met vlaggetjes.'

Lies Grandiek: 'Wij hoorden het ook 's morgens. En we mochten de straat weer op, heerlijk was dat. En dat deed iedereen ook.'

'Bij ons op de Dorpsstraat werd de bevrijding gevierd met spelletjes', zegt Jan Grandiek. En hij laat een foto zien met daarop volwassenen die een soort hindernissencircuit afleggen. Met heel veel publiek langs de kant. Jan en zijn vader staan allebei op de foto. Hij herinnert zich ook nog dat er gevoetbald werd met Canadezen en Engelsen die toen kennelijk in Wormer verbleven.

Lies Grandiek woonde in het Oosteinde en herinnert zich ook nog de dumping van wittebrood en biscuit. 'Wij hebben ook na de bevrijding nog gebruik gemaakt van de gaarkeuken.'

Wij hadden wel een tuin, zoals zoveel mensen aan het Oosteinde en de Dorpsstraat, maar dat leverde te weinig op om een gezin van elf te voeden. Mijn vader was boer, de laatste koe hebben we in de Hongerwinter opgegeten. Voor die tijd konden we boter nog wel ruilen tegen graan. In de oorlog werd ik er ook wel op uitgestuurd om een weckpot met bonen te halen bij mijn opa en oma die aan het einde van Jisp woonden.'

Met de bevrijding waren de zorgen voor het gezin Meijer nog niet voorbij. Op 10 mei werd Lies' vader tijdens een wandeling niet goed. 'Hij bleek een gescheurde milt te hebben. Moest per taxi naar het ziekenhuis. Het ging zo slecht met hem dat hij door de pastoor bediend is. Uiteindelijk kwam hij er weer

bovenop maar vader heeft toen veel aan kracht verloren.'

'Ik herinner me ook nog dat ik in dat jaar een mooie fiets kreeg. Ik leerde fietsen op een kleine fiets in de garage van Fontijn bij ons aan de overkant.'

De terugkeer van zijn broer Piet staat Jan Grandiek ook nog voor ogen. 'Piet was in Duitsland te werk gesteld. We hebben tot 8 juni in spanning gezeten. We waren heel erg blij. We hadden al maanden niets meer van hem gehoord. Ook bijzonder was de terugkeer van Piet Floris uit de Mariastraat. Die kwam uit Duistland terug op een bakfiets met daarin een Duitse, zijn latere vrouw.' ■

TERUGKEER VAN DE BEVOLKINGSREGISTERS

De terugkeer van de bevolkingsregisters ter hoogte van de boerderij van Reijne en bakkerij Kaskes (rechtsboven op de foto). (Foto Jaarboek 2011 Historisch Genootschap Wormer)

De optocht even verderop in het dorp ter hoogte van Dorpsstraat 161-163. (Foto Collectie Historisch Genootschap Wormer.)

Op vrijdag 11 mei 1954, amper een week na de bevrijding, ging een bijzondere optocht door de dorpen Wormer en Jisp. De Binnenlandse Strijdkrachten brachten de sinds december 1944 'ondergedoken' bevolkingsregisters terug naar de gemeentehuizen. De feestelijke gebeurtenis, die gepaard ging met muziek en een optocht van schoolkinderen, vormde de afsluiting van een heldhaftige operatie in oorlogstijd, een maand of vijf daarvoor. Het zal erom gespannen hebben die 26e december 1944. Midden in de nacht de bevolkingsregisters uit het raadhuis van Wormer en Jisp ontvreemden en overbrengen naar een boerderij in de Engewormer. Gebruikmakend van het donker ging het met volbeladen fiets over het ijs van de raadhuisen van Jisp en Wormer richting het Kerkepad en vervolgens over

de steile kippenbrug naar boer Jo Verdonk. Die woonde direct links beneden in de polder. Daar werden de registers onder de vloer van de boerderij verstopt.

Het was een huzarenstukje van zes dappere mannen die het gevaar dat overal loerde, trotseerden. De Duitsers die al aan de verliezende hand waren en overal vandaan mannen wegsleepten om ze te laten werken in de (oorlogs) industrie in Duitsland, werd het op deze manier niet eenvoudiger gemaakt om mensen te ronselen.

Niet alleen de mannen die het nachtelijk avontuur uitvoerden en de helpers bij de gemeentehuizen konden dat met de dood bekopen. Ook boer Verdonk speelde met zijn leven. Bij ontdekking zou het ongetwijfeld niet goed met hem zijn afgelopen.

Verdonk kreeg overigens op die 11e mei als waardering een bloemenkrans aangeboden. Jaap Boot schreef in zijn *Herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog in de Zaanstreek* het volgende over Jo Verdonk:

'In de boerderij van Jo Verdonk was het hoofdkwartier van de KP (knokploeg) in Wormer en omstreken gevestigd. Menige illegale samenkost werd bij Jo gehouden en bovendien werden we daar goed verzorgd door zijn vrouw, die ons trakteerde op eigen gebakken brood, kaas, boter, worst, vlees, snert en wat al niet meer.

Zeker eenmaal per week werd er clandestien geslacht en dan werd er voor de jongens van het verzet een flinke portie gereserveerd, zodat zij ook hun familie konden trakteren. We hadden daar ook schuilplaatsen voor wapens en motorrijwielen, en later ook voor de bevolkingsregisters van Wormer en Jisp.

In een gezamenlijke actie van KP en RVV (raad van verzet) vertrokken op de eerste kerstnacht 1944 zes verzetsmensen in de avond bij helder vriezend weer op de fiets over het ijs vanaf de boerderij van Jo Verdonk naar het gemeentehuis in Wormer.

Achter het gemeentehuis woonde de conciërge Beets, die over de benodigde sleutels beschikte. Het gaf geen problemen om die los te krijgen. Beets en zijn vrouw werden op twee stoelen vastgebonden. Het bevolkingsregister werd ingepakt voor vervoer en voorlopig achtergelaten, want ook Jisp moest die avond het bevolkingsregister missen.

De burgemeester daar werkte niet erg mee. Hij werd opgesloten in een kamer en de overvallers verdwenen met hun buit. Toen ze wegreden wist de burgemeester een raam te openen en begon op een soort politiefluitje te blazen en te roepen om de veldwachter.

Toen weer terug naar Wormer om Beets en zijn vrouw te bevrijden. Ze hadden keurig aan het verzoek voldaan om pas na een half uur alarm te slaan. Bepakt en bezakt werd de terugtocht begonnen, terug over het ijs naar de boerderij, waar de beide bevolkingsregisters veilig werden opgeborgen.

Dag en nacht stonden Jo en zijn vrouw voor ons klaar. Het mag een wonder heten dat ze nooit werden verraden. Na de oorlog is de familie naar Canada geëmigreerd. Jo zag voor zijn kinderen niet veel toekomst in het boerenbedrijf. ' ■

Boer Verdonk met de bevolkingsregisters onder de vloer van zijn boerderij. (Foto Waterlands Archief WAT003004658)

UITBUNDIG BEVRIJDINGSFEEST

Hoepelen nabij Dorpsstraat 315-319. (Foto Gemeente Archief Zaanstad 41.01458)

Het duurde even voordat in Wormer de bevrijding officieel werd gevierd. Maar toen ging het ook echt los. Gedurende drie dagen stond het dorp op zijn kop. Een speciaal in het leven geroepen organisatiecomité had een uitvoerig programma opgesteld, met talloze activiteiten voor jong en oud: volksspelen, demonstraties en optochten van de plaatselijke sportverenigingen, wedstrijden, stoelendans, zaklopen voor de jeugd op het WSV-veld, etcetera. Het comité bestond uit prominente Wormers.

Het was prima weer op 5, 6 en 7 juli 1945, de zon scheen regelmatig en er viel nauwelijks regen. Op de eerste dag was de jeugd actief op het WSV-terrein.

Demonstraties van de sportverenigingen vonden plaats op de Nieuweweg. Onder andere de korfbalclub Groen Geel was present.

Het slotconcert op zaterdagavond trok duizenden belangstellenden. Onder meer traden De Manuola's op, een drietal afkomstig uit Wormer dat Hawaï-muziek ten gehore bracht.

Op het einde van de concertavond sprong meester Van de Kappelle van School West nog

even op het podium om een eresaluut te brengen aan het organisatiecomité, dat volgens de Typhoon van 11 juli 1945 'zijn werk beloond zag met het welslagen van deze bevrijdingsfeesten en met een hartelijk applaus van de duizenden concertgangers'.

Voorzitter Kuijper van het organisatiecomité sprak de wens uit 'dat een blijvend resultaat van deze dagen zou mogen zijn een hechtere band tussen de diverse stromingen en richtingen in Wormer voor de opbouw van een betere toekomst en een welvarend Nederland'.

Een maand later was er nog een afzonderlijk feest voor de ouderen. De burgemeester had toestemming verleend voor een collecte en ook was er nog geld over van het organisatiecomité van de julidagen.

Op 27 juli was er nog een buurtfeest, georganiseerd voor de bewoners aan de Dorpsstraat van Middentil tot Gasplein: kinderspelen, volksspelen voor ouderen en 's avonds gemaskeerd bal in het Moriaanshoofd. Daar mochten dan alleen komen 'bewoners uit de buurt en hun verloofde, niemand anders'. ■

Leden van het organisatiecomité poserend voor de kleedkamers van WSV. Van links: D. Schoute, L. Reitsma, I.P. Kuijper (voorzitter), C. de Lange (penningmeester) en J. Groenhart. (Foto Gemeente Archief Zaanstad 41.0463)

Op het WSV-veld, op de achtergrond de boerderij van Jo Koelemeijer. (Foto Collectie Historisch Genootschap Wormer)

Bevrijdingsconcert op het podium achter School West met De Manuola's: (van links) Kees Kok, Wim Hessels en Huug Boer. (Foto Gemeente Archief Zaanstad 41.01462)

Stoelendans, Piet Waal met dame in het wit. De politieagent is F. Foppes. (Foto Gemeente Archief Zaanstad 41.01460)

Demonstratie van korfbalclub Groen Geel. (Foto Gemeente Archief Zaanstad 41.01465)

Tobbesteken per kruiwagen. (Foto: Gemeente Archief Zaanstad.41.0154)

BLOEMENZEE VOOR WILLEM DE GROOT

Na zijn terugkeer werd Willem de Groot bedolven onder de bloemen. (Foto Collectie Maarten de Groot)

Een van de overlevenden van de concentratiekampen was Willem de Groot uit Wormer. Zoals we ook eerder bij Jan Kuijper hebben kunnen lezen was Willem zeer betrokken bij het lot van de Duitse vluchtelingen die illegaal in Nederland verbleven.

Aan sommigen van hen verleende hij onderdak. Na de inval van de Duitsers in ons land maakte hij zich grote zorgen over het welzijn van zijn gezin. Grote moeite had hij met de maatregelen die uitgevaardigd werden, zoals het inleveren van de radio en het dragen van een persoonsbewijs. Ofschoon hij zich niet aangesloten had bij het verzet organiseerde hij als werknemer bij Van Gelder op zijn afdeling de verspreiding van illegale nieuwsbladen. In oktober 1943 werd hij opgepakt en via de Euterpestraat in Amsterdam-Zuid en Vught rond Pinksteren 1944 afgevoerd naar Dachau. Daarna kwam hij terecht in het Nacht und Nebelkamp in de Vogesen in Frankrijk. Na de ontruiming van dit kamp werd hij opnieuw naar Dachau-Allach getransporteerd. Het duurde tot juni 1945 voordat voor hem de bevrijding kwam.

Willem was een zeer geziene man in het dorp met een schare vrienden. Toen hij terugkeerde werd hij door allen blij onthaald. Meer dan duizend mensen kwamen langs in de Knolldammerstraat waar hij woonde. De woonkamer werd omgetoverd in een enorme bloemenzee.

Maarten de Groot, de zoon van Willem, was in de oorlog behulpzaam bij een stel onderduikers in Purmerend. Zijn oom Wim woonde daar en verborg in zijn kleine huisje de familie De Zwarte. Maarten ging daar regelmatig heen om meel, kleding, boeken en tijdschriften te brengen. Door verraad van een buurman werd de familie, behalve vader Joseph de Zwarte, opgepakt. Ze werden door de Canadezen bevrijd. Vader verbleef intussen bij de familie De Groot in Wormer, bij Maarten en zijn moeder. Later voegden Jeanette en Tini de Zwarte zich daar ook bij.

Uit dankbaarheid werden voor Maarten de Groot in Israël achttien bomen geplant door de familie De Zwarte. ■

Optocht op de Nieuweweg met het vaandel van Wormer. Links Trien Sinkeldam, daarachter Gonda Woud. (Foto Gemeentearchief Zaanstad 41.01450)

COLOFON

Torenklanken is een kwartaaluitgave van het Historisch Genootschap Wormer. Een lidmaatschap kost € 17,50 per jaar.

Redactie

Deze extra dikke editie van Torenklanken is samengesteld door Lucie Koelemeijer, Frans Koelemeijer en Jos Lap. Vormgeving Wietske van Soest. Wij danken de mensen die ons hun verhaal hebben verteld. Losse nummers zijn te verkrijgen bij de redactie à € 2,00.

Redactieadres: De Lindeboom 22, 1531 PM Wormer

E-mail: torenklanken@genootschapwormer.nl

Bestuur

Peter Roos, voorzitter

Arthur van Haarlem, secretaris

Marc van der Hout, penningmeester

Marc Grandiek

Nico Koelemeijer

Albert Stol

Jaarboek

Redactie: René van Maanen, Els Mak, Nico Koelemeijer,

Dick Pranger

E-mail: jaarboek@genootschapwormer.nl

Fotowerkgroep

Carla Koetsier, Rita van de Wiel,

Henk Wijngaards

Beschuitstorencommissie

Mart Daas, Frans Götz, Frans Hanegraaf, Albert Stol

Commissie OMD 2019

Frans Koelemeijer, Lucie Koelemeijer, Albert Stol, Henk Wijngaards

Historisch Genootschap Wormer

De Lindeboom 22, 1531 PM Wormer, 075 - 888 02 79

Opgericht: 14 december 2005

KvK-nummer: 34242956

Rabobank: IBAN NL43 RABO 0114 5401 79

E-mail: secretaris@genootschapwormer.nl

Website: www.genootschapwormer.nl

Facebook: Historisch Genootschap Wormer

